

CAPVT V.

*Num grauiora omnia peccata paria sint. An dentur etiam
peccata natura sua venialia.*

Non omnia peccata grauiora aequalis sunt grauitatis; sed
vnum alio grauius est.

Admittenda quoque sunt peccata genere suo venialia.

Priorem catholicam veritatem docent Scripturae. Habetur enim ex
his non omnia peccata aequali poena punienda esse; sed aliqua mi-
nori, aliqua grauiori. Legimus siquidem Gen. iv: »septulum vltio
dabitur de Cain; de Lamech vero septuagies septies.« Matth. item
ii: Ciuitati Capharnaum dicit Christus, »terrae Sodomorum remis-
sius erit in die iudicii, quam tibi.« Si ergo dispares erunt poenae,
disparia peccata sunt: nam vt Hieronymus ait; (1) »nec ferula dig-
num vitium gladio vindicandum est; nec gladio dignum scelus fe-
rula coercendum.«

Deinde, quaedam peccata grauiora aliis esse directe exprimitur
Hieremiae vii. his verbis: »peius operati, quam Patres vestri.« Et
Thraenorum iv: »maior effecta est iniquitas filiae populi mei pecca-
to Sodomorum.« Et Lucae vi. increpantur, qui vident festucam
in oculo fratris sui, hoc est leuius peccatum, et trabem, hoc est,
maius peccatum in oculo suo non considerant. Ioannis Insuper xix.
Christus adserit, peccatum Iudae proditoris grauius esse peccato
Pilati dicens: »qui me tradidit tibi maius peccatum habet.« Le-
guntur similia in Scripturis passim.

Scripturis consonant Patres. Ex his vero praestat audire Hiero-
nymum sic contra Iouinianum arguentem: (2) »audebis ne igitur
dicere, sic negasse Petrum, et ceteros Apostolos, qui fugerunt,
quomodo Caipham, et Pharisaeos, et clamantem populum, cru-
cifige, crucifige talem? Et, vt de Apostolis taceam, eiusdem ne
tibi sceleris videbitur reus Annas, et Caiphaz, et Iudas proditor,
cuius et Pilatus, qui nolens compulsus est contra Dominum ferre
sententiam? Quanto maioris meriti fuit Iudas, tanto maioris cri-
mi-

(1) Lib. i. Dialog. adu. Pelagianos.

(2) Lib. ii.

minis est; et quanto maioris criminis, tanto maioris et poenae.
Potentes enim potenter tormenta patientur. Sap. vi. »Eandem ve-
ritatem indicat scribens ad Celantiam; (3) et in illa verba Ezechie-
lis, »iniquitas domus Israel et Iuda magna est nimis valde.« (4)

Accedit ratio contrarium fundamentum euertens, ex S. Thoma
summa: (5) Stoici, vt ex verbis Tullii colligi potest, »considera-
bant peccatum ex parte priuationis tantum; prout scilicet est re-
cessus a ratione: vnde simpliciter aestimantes, quod nulla pri-
uatio susciperet magis, et minus, posuerunt omnia peccata esse
paria: at falsum prorsus est nullam priuationem suscipere magis,
et minus: esto enim priuatio simplex, et pura, quae consistit qua-
si in esse corrupto, sicut mors est priuatio vitae, et tenebrae sunt
lucis priuatio, non suscipiant magis, et minus, quia nihil de op-
posito relinquunt; vnde non minus est quis primo die mortuus, quam
post mortis annum: priuatio tamen non simplex, quae consistit potius
in corrumpi, quia retinet aliquid de habitu opposito, qualis
est aegritudo, quae priuat quidem debita commensuratione humo-
rum, sed aliquid eius relinquit, alias non remaneret animal viuum,
qualis etiam est turpitudine, recipere potest magis, et minus.

Multum enim refert, ait S. Thomas, ad aegritudinem, vel tur-
pitudinem, vtrum plus, vel minus a debita commensuratione hu-
morum, vel membrorum recedatur: vnde vnus dicitur magis, vel
minus aeger, magis, vel minus turpis. Vitia autem, et peccata sunt
priuationes hoc secundo modo; sic enim, ait S. Thomas, in eis
priuatur debita commensuratio rationis, vt non totaliter ordo ra-
tionis tollatur: alioquin malum, si sit integrum, destruit se ipsum:
potest igitur vnus magis ab ordine rationis recedere, et sic grauius
peccare; alter minus recedere, et peccare minus grauius: non ergo
paria sunt omnia peccata.

Nec tamen ex his sequitur aliquid bonitatis in actu peccaminoso
remanere: mens enim S. Thomae est, quod quemadmodum aegri-
tudo, tamen totam destruat sanitatem, nihilque eius in parte
aegrotante relinquit; quia tamen relinquit vitam, quae radix sani-
tatis est, dicitur priuatio in fieri, seu corrumpi, capax suscipiendi
magis, et minus: ita peccatum, licet tollat totam bonitatem ab actu
quia tamen totaliter non destruit, sed aliquid de inclinatione ad bonum

(3) Epist. modo cit. (4) In cap. 9. (5) Prim. Sec. q. lxxiii. art. 2.

num honestum relinquit, vt ipse S. Doctor docet, (6) tantumque impedimentum ponit, ne ad terminum perueniat, ideo priuatio est capax suscipiendi magis, et minus.

Secundam quoque catholicam veritatem Scripturae tradunt. Sunt enim quidam defectus quotidiani, in quos, non dissoluta Dei amicitia, iusti frequentissime prolabuntur. Hinc est, quod orant quotidie dicentes, »dimitte nobis debita nostra:« et omnium ore Iacobus Apostolus cap. iii. ait: »in multis offendimus omnes:« atque Ioannes in cap. i. prioris Epist. scribit: »si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, et veritas in nobis non est.« At peccata quotidiana, singulisque etiam iustis communia, quibus Dei amicitia penitus non dirumpitur, leuia sunt, et venialia: constat igitur ex sacris litteris peccata venialia dari.

Atque haec argumentatio Patrum etiam auctoritati innixa est. Etenim de quotidiana iustorum oratione ait Chrysostomus: (7) »etiamsi iustus quis sit, etiamsi miles sit iustus, et ad summum peruenerit culmen, vt liberatus sit a peccato; non tamen quit ab omni naeuo esse purus: etiamsi miles iustus sit, homo est.« Quis enim iactabit mundum sibi omnino esse cor? Quis gloriabitur ab omni culpa se esse immunem? Ideo iubemur in precatione dicere, *dimitte nobis debita nostra.* Augustinus pariter inquit: (8) »nisi essent quaedam, sine quibus haec vita non agitur, non quotidianam medelam proponeret in oratione, quam docuit vt dicamus, *dimitte nobis debita nostra.*« Similia habent Cyprianus, (9) Ambrosius, (10) aliique ex Patribus.

Aliud ex Scripturis sumtum argumentum hoc est: apud Matthaenum cap. v. legimus: »ego autem dico vobis; qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Qui autem dixerit fratri suo Racca, reus erit concilio: Qui autem dixerit Fatuae, reus erit gehennae ignis.« Et cap. vii. verba Christi proferuntur, scilicet: »quid autem vides festucam in oculo fratris tui, et trabem in oculo tuo non vides?« Ex quorum locorum primo constat, plura dari conuictorum genera, et vni temporale supplicium respondere, alteri sempiternum. Quod vero temporali dumtaxat supplicio punitur, ex ipsius natura per se veniale est.

Ex

(6) Prim. Sec. quæst. lxxxv. art. 2.

(8) De fide, et operibus.

et quæst. ii. de malo, art. 2.

(9) De orat. et de elemosyna.

(7) In orat. de diuine, et Lazaro.

(10) Lib. ii. de poenit. cap. 10.

Ex altero autem Matthaici loco liquet, dari peccata, quae ierucis comparantur, et alia, quae trabi. Hoc ipso argumento Hieronymus vsus est, vbi ait: (11) »de his loquitur, qui quum ipsi mortali crimine teneantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt, culicem liquantes, et camelum glutientes.«

Verum et hanc catholicam veritatem ratio multiplex comprobatur. Prima: vera amicitia leuissimis offensionibus laeditur quidem, sed non frangitur: vitia quoque communia filiorum optimo displicent parenti, sed condonantur facillime: iustus ergo, amicus Dei, et filius, non subiicitur damnationi sempiternae, et filiorum iure expoliatur, ob leues transgressiones.

Secunda: nequit prorsus percipi, velle Deum tanto à se praetio redemptos perpetuis gehennae flammis addicere ob verbum otiosum, mendacium officiosum, vel simile aliquod peccatum.

Tertia: peccatum infirmitas quaedam est, de qua regius Psaltes aiebat, »sana animam meam, quia peccaui tibi:« quemadmodum ergo in morbis carnis alii leues sunt, alii vehementiores, accipites alii; sic et dantur animae aegritudines, leues aliae, aliae grauiore.

COROLLARIVM.

At, peccati lethalis a veniali differentia excessuque designatis, quam grauis sit illius praetio nequitia deducitur. Itaque, licet Theologi communiter adstruant eam finitam, peccato pro ipsa physica actione, vel pro gratiae, aliorumque donorum spiritualium priuatione accepto; tamen, vt Dei offensa est spectato, infinitam eiusdem nequitiam esse dictis conformius cum Scholae nostrae Doctoribus arbitramur. Sed habemus vterius pro hac sustinenda opinione isthaec argumenta. I: peccator aufert a Deo rationem finis ultimi, eamque bono creato tribuit; quod perinde est, ac Dei locum habere vilissimam, et honorem soli Deo debitum impendere creaturis: nequit autem hac iniuria maior alia excogitari. Ita argumentatur Habertius. (12)

II: peccatum, quantum est in se, Deum interimit, vt loquitur Bernardus. (13) III: per peccatum lethale Christus in nobismetipsis crucifigitur. IV: illudque ceteris robustius: offensae qualitas dignitati personae, quae iniuria afficitur, commensuratur; honoris autem

Tom. III.

Pp

am-

(12) Comment. in locum Matth.

(13) De vitis, et peccatis, cap. 6. q. 1.

(13) Serm. 3.

amplitudo a conditione, et honestate illius, qui honorem praestatur aestimatur: ut enim liquet ex communi proloquio; »honor est in honorante, offensus in persona offensa.« Sed et liquet id ipsum ex auctoritate, et opinione prudentum; qui iniuriam viro praeclaro illatam maiorem existimant ea, quae alicui ex plebe infertur; honorem vero a viro principe exhibitum illi praefertur, quem a populari recipiunt: igitur quum mortale peccatum Dei offensa sit, cuius maiestas ac dignitas infinita est; oportet, ut peccatum ipsum induat maximam, et infinitam iniquitatis rationem.

CAPVT VI.

*Contra haec catholica dogmata pugnantes errores adducit.
Eorundem momenta infirma demonstrat.*

Peccata omnia paria in grauitate esse Stoici, Augustino teste, (1) primo dixerunt. Sic enim ad Hieronymum scribens loquitur: »hoc autem de paritate peccatorum soli Stoici ausi sunt disputare, contra omnem sensum generis humani.« Adserit id ipsum S. Thomas dicens: (2) »opinio Stoicorum fuit, quam Tullius prosequitur in paradoxis, quod omnia peccata sunt paria. Et ex hoc etiam deriuatus est quorundam haeticorum error, qui ponentes omnia peccata esse paria, dicunt etiam omnes poenas inferni esse parias.«

At inter haeticos, qui hunc Stoicorum errorem in Ecclesiam intrudere sunt conati, prior extitit Iouinianus, aduersus quem Hieronymus libros duos scripsit, laudatus propterea a S. Augustino. (3) Erupit autem Iouinianus hic circa finem seculi III. anno videlicet 382. e Monasterio Mediolanensi, fuitque variorum errorum auctor; quorum praecipuus, quod nuptias virginitati coaequabat, caelibatui detrahens. Alter eiusdem error fuit, aequalem omnino futuram in coelis remunerationem, omniumque gloriam. Tertius hinc consequens fuit, omnia peccata esse paria.

Alios praeterea disseminauit errores; videlicet, ieiunia, et a certis cibis abstinentiam nihil prodesse: eos quoque, qui plena fide

(1) Epist. modo CLXVII. cap. 2.

(2) Prim. Sec. quaest. LXXIII. art. 2.

(3) Epist. CLXX.

in baptismo renati sunt, peccare non posse: demumque B. Mariam Virginem in partu non mansisse Virginem adserebat. A Siricio autem in Concilio Romae celebrato an. cccc. Iouinianus cum suis erroribus damnatus est, Patribus anathematizantibus; atque a Hieronymo, Augustino, aliisque Patribus strenuissime conuictus.

Tamen, quoniam haeresim Iouinianam, iam iam deuictam, incineratamque, in vitam denuo duxerunt recentiores haeretici, Lutherus, Caluinus, Anabaptistae, eorumque asseclae, muneris nostri erat et denuo eorum errorem refutare, ac cauilla modo dispellere. Ergo Iouinianus, et haeretici recentiores ex eo, his argumentis suum errorem firmare contendebant. I: Matth. xxv. duo distinguuntur genera hominum; bonorum vnum, qui sempiternam vitam ingredientur, malorum alterum, qui in ignem aeternum mittentur; nullo facto discrimine, sintne alii magis mali, alii minus.

II: omnium peccatorum in inferno vna est poena, secundum illud Isaiae xxiv: »congregabuntur in congregatione vnus fascis in lacum, et claudentur ibi in carcere.«

III: omnia peccata lethalia crimina vocantur et delicta; omnia itidem capacia sunt indulgentiae: paria igitur omnia sunt.

IV: genus aequae a suis participatur speciebus: quum ergo peccatum genus ad omnes peccati species sit, aequae ab omnibus peccatis participatur.

V: peccatum lethale mors animae est: sed mors corporis non suscipit magis, et minus; quum omnes sint aequaliter mortui: nec ergo peccatum.

VI: Isidorus scribit: (4) »quod ille tam nocens est, qui paleas furatus fuerit, quam qui aurum: qui mergum occiderit, quam qui equum.«

VII: nullum infinitum alio infinito maius est: si igitur quodlibet lethale peccatum infinitum est, nullum alio maius est. Ita in prioris erroris subsidium arguunt.

Pro secundo vero haec vrgent. Primo: Christus Matthaei v. dixit: »qui ergo soluerit vnum de mandatis istis minimis, et docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno coelorum:« at minimum in regno coelorum esse, ac vocari, nihil est aliud, quam ubi regni coelestis aduenerit consummatio, nullum reputari, atque cum maledictis in ignem aeternum mitti, ut explicat Chrysostomus:

Pp 2

mus:

(4) Lib. VIII. orig. cap. 6.

mus: (5) qui ergo minimum quoque soluit mandatum, reus erit gehennae ignis.

Secundo: in eodem Matth. Euangelio cap. xii. legitur: «dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die iudicii: at otiosum verbum peccatum minimum est: ergo etiam de minimo peccato tenemur reddere rationem.

Tertio: Ioannis xiii. Christus ait Petro: «si non lauero te, non habebis partem mecum:» sed pedum lotio, ex Augustino, venialium emundationem designat: ergo.

Quarto: Iacobus Epist. cap. ii. ait: «quicumque totam legem seruauerit, offendat autem in vno, factus est omnium reus.» Ergo censendus est vniuersae legis reus, quisquis vnum; etsi minimum, peccatum patrauerit.

Quinto: de peccato indefinite dicitur in Scripturis, quod mortem inferat animae, atque affinia: igitur, si peccata, quae leuia appellamus, reuera sunt peccata, lethalia absdubio erunt.

Sexto vrgent quaedam Patrum dicta, ac sententias, quae adseritur, tribuendum Dei misericordiae, si nos crimina illa minima non obruant: in euangelio neutiquam reperiti istud venialia inter et mortifera peccata discrimen; sed omnia nobis fugienda proponi: leui quoque flagitio diuinae maiestati irrogari iniuriam; ac propterea non esse minimi faciendum.

Denum sic a ratione argumentantur: quaecumque peccatum est offensa facta Deo summe bono: est igitur quaecumque peccatum summum malum.

Practerea: quidquid boni facit homo iustus; aeternam vitam promeretur: ergo quamcumque noxam impius admittat, morti subicitur aeternae, ac perpetuo supplicio.

Rursus: est primum maximumque praeceptum Deum ex toto corde diligere: qui ergo minimum peccatum committit, primum hoc praeceptum transgreditur, ac contra illud peccat.

Postremo: nonne quisquis peccat a Deo auertitur, et ad creaturas conuertitur? Fruitur igitur ille vtendis, vltimumque finem in re creata constituit; quod est crimen maximum.

Quae tamen diluere non est operosum. Primum itaque, quod aduersus primam adseritionem opponebant, hoc pacto erit solutum:

(6) Hom. xvi. in Matth.

voluit Christus iis Matthaei verbis distinguere bonos vita aeterna donandos a malis igni aeterno addicendis; non vero distinguere magis bonos a minus bonis, aut magis malos a minus malis: hoc enim ex aliis Scripturae textibus colligitur; nempe, vnumquemque iudicandum, et mercedem recepturum secundum sua merita: legitur siquidem Matthaei xvi: «tunc reddet vnique secundum opera eius.» Et ad Corinth. iii: «vnusquisque autem propriam mercedem accipiet secundum suum laborem.

Ad II. dicendum: damnatorum vnam fore poenam quantum ad substantiam, et durationem; omnes enim, siue paruuli non baptizati, siue adulti, in aeternum Dei visione priuabuntur: adulti autem, vt omnium vox est, igne torquebuntur, aeternaque combustione: at non vnam fore quantum ad quantitatem, et intentionem, si de poena sensus maxime sermo est; sed grauius igne punientur, qui grauius peccauerunt.

Nec allatus Isaiae locus obstat: nam, teste Hieronymo, (6) significatur ibi, omnes etiam Reges, ac Principes: «qui suum non seruauerunt gradum, congregabit Dominus in die iudicii, quasi in vna fasce pariter obligatos, et mittet in lacum inferni; vt in illis quoque impleatur, quod de impiis scriptum est, lacum aperuit, et effudit eum, et incidit in foueam, quam fecit.» Quod tamen haud tollit, quin ibi secundum demeritorum inaequalitatem inaequalibus poenis sint puniendi; nam neque eiusdem fascis omnia ligna aequaliter ardent, sed prout sunt disposita.

III. soluit Augustinus Nectario scribens: (7) «si propterea sunt paria, quia vtraque delicta sunt; mures, et elephantum pares erunt, quia vtraque sunt animalia; muscae, et aquilae, quia vtraque sunt volatilia.» Quod vero omnia capacia sint indulgentiae, ait S. Doctor, est propter abundantem Dei miserationem, quae de sceleris immanissimo, atque impio recte ac vere poenitentibus christiano iure debetur; non propter peccatorum parilitatem. «Hinc neganda est argumenti illatio.

IV. his S. Thomae verbis exponitur: (8) «omnia animalia sunt aequaliter animalia; non tamen sunt aequalia animalia, sed vnus animal est altero malus, et perfectius: et similiter non oportet, quod omnia peccata propter hoc sint paria.» Itaque genus

(6) Comment. in locum Isaiae.

(7) Epist. modo cit. cap. 4.

(8) Quaest. II. de malo, art. 9. ad 16.

nus adeo aequaliter a suis speciebus participatur, vt omnes aequaliter rationem generis habeant; non sic tamen, vt omnes in perfectione suae speciei aequales sint, quum species sint sicut numeri.

V. quoque S. Thomas soluit scribens: (9) »mors animae est »priuatio gratiae, per quam anima Deo vniebatur: priuatio autem »gratiae non est essentialiter ipsa culpa, sed effectus culpae, et poe- »na; vt supra dictum est . . . . Vnde peccatum dicitur mors ani- »mae, non essentialiter, sed effectiue; essentialiter vero peccatum »est actus deformis, vel inordinatus.« Hinc scholae methodo distinguenda est probatio maior sic: est mors animae causaliter, esto; essentialiter nego.

Ad VI. respondetur: Isidorum ibi non in propria, sed in Stoicorum sententia loqui: ait enim: »omne peccatum vniforme esse »adserunt, dicentes sic: ille tam nocens erit,« cetera. Quenam vero fuerit Isidori sententia ex sententiarum libris colligi valet, vbi scribit: (10) quod »gravius est infirmitate, quam ignorantia quem- »quam delinquere; grauiusque industria, quam infirmitate pec- »care.«

Nec difficilius sane est argumenta secundam adserntionem oppugnantia soluere. Primo enim ex Christi verbis apud Matthaeum depromptum hanc habet expositionem: »qui soluerit vnum de man- »datis istis minimis,« id est, quae minima putantur a Pharisaeis, graua sunt tamen in se, aut ob rerum circumstantias; »minimis »vocabitur in regno coelorum, concedo: qui soluerit vnum de »mandatis istis minimis,« scilicet, quae reapse minima sunt, nego. Etenim Christus perstringit eo loco hypocrisim, et fallacem Pharisaeorum iustitiam; siquidem iactabant, seruari legem non occidendo, non moechando, non iurando per terribile Dei nomen; fas tamen esse irasci, conuiciari, concupiscere, et iurare per coelum, per Hierusalem, per caput suum. Haec vero, quae Pharisaei minima existimabant, graua esse, et mortifera vel vnus Augustini sententia certo constat. (11) Constat et Chrysostomi verbis. (12)

Secundum, quod opponitur, nihil prorsus concludit. Vtique de minimis culpis reddenda ratio est, debitum persoluendum; sed aliud est ad calculum vocari, aliud pro minimo debito plecti extremo supplicio. Deinde refutantur haeretici suorum commentariorum obserua-

(9) Ibidem ad secundum.

(10) Lib. II. cap. 17.

(11) Hom. XVI. in Matth.

(12) Hom. in arg. laudata.

tionibus. Clarius enim D. Basilii verba in hunc locum profert; videlicet: »verbum otiosum est, quod etiamsi bonum sit, ad aedificationem tamen fidei non aptatur. Et huiusmodi verba in celeberrimo illo totius orbis terrae conuentu examinabuntur.« Quid scurrilibus et detrahentibus, et obscaenis verbis fiet? Itaque verba Euangelii quaedam argumentatio a minori ad maius sunt, qua suademur, grauius supplicium deberi verbis maledicis blasphemisque Pharisaeorum aduersus filium hominis, quum et de verbis otiosis reddenda ratio sit. Zegerus verbum otiosum interpretatur, quod proferentem mendacio coinquinat, et ad calumniam dicitur; alioquin non cohaerent, ait, cum praecedentibus proxima verba: »ex verbis enim tuis iustificaberis, et ex verbis tuis condemna- »beris.«

Ad tertium dicendum: venialia peccata a regno excludere, sed non exilio sempiterno ac perpetuo. Augustinus autem intelligit nomine pedum lotionem indigentium »humanos affectus, sine quibus »in hac mortalitate non viuunt.« (13)

Quartum ex Iacobi loco deductum, soluit Augustinus, (14) vbi demonstrat, quod quum legis plenitudo dilectio sit, qua Deus proximusque diligitur, atque in praeceptis charitatis tota lex sita sit, »merito sit reus omnium, qui contra illam facit, in qua pendet »omnia.« At quemadmodum rectus amor nunc vehemens est, nunc tepescens, nec semper charitas quaeque iustificat; ita peruersus amor quosdam quasi ardoris gradus habet, nec semper sanctificantem gratiam absumit.

In quinto soluendo haud immorabimur. Vbi quum enim Scriptura affirmat, peccatum in damnationem nos trahere, sermo fit de peccato lethali, quod antonomastice peccatum appellatur; eo pacto, quo vbi charitati tribuitur vita, et Dei inhabitatio, charitas habitualis, aut saltem vehemens designatur. Ita dicimus hominem mori febre, vulnere, veneno; quamquam mortem non inferat quacumque febris, quodcumque vulnus, venenum quodlibet.

Ad sextum respondemus: iure meritoque commonere Patres, ne peccata, etiam minima, foueamus, eaque parui momenti esse arbitremur. Nam neglectus huiusmodi maiorem arguit erga illicita propensionem, culpamque quodammodo adauget: quae enim magis diligimus, minus insectamur; quae autem odio habemus, vituperamus,

(13) Tract. LVI. in Ioan. (14) Epist. modo CLXVII.

mus, et redarguimus. Atque ipsa negligentia insuper ad lapsum irreparabilem infirmam hominum voluntatem saepe trahit. Deinde, leuitia haec, et quotidiana peccata sunt fere innumera; et licet seipsis non perdant, tamen vt aqua paulatim subrepens nauim implet ac mergit, peccata illa parua crebro commissa grauant atque opprimunt peccatorem. Legatur Augustinus. (15) Ergo diuinae misericordiae tribuendum, si ob venialia peccata non perimus, quatenus in grauiora prolabimur.

Et his tandem Basilii, aliorumque Patrum sententiae faciles intellectu sunt: quod enim aiunt aliqui, laudatum Regularum librum (quod in medium duci solet) non esse Basilii, infirmum refugium ac inane videtur; sapit enim per omnia Basilii pietatem, ac stilum.

Ad argumentationes e ratione ductas sic respondetur: ad primam, veniale peccatum esse quidem offensam Deo illatam, sed leuissimum in re; neque charitatis lege penitus violata.

Ad secundam dicimus: minimum opus bonum iusto patratum vitam aeternam promereri, non per se quidem, sed propter charitatem habitualement, ex qua elicitur; eo ipso pacto, quo minimum peccatum ex vehementi cupiditate commissum poenam sempiternam promeretur. Ast differt in hoc meritum a demerito, quod illud pendet a Dei voluntate, istud vero ex ipsa operis conditione: Quum enim Deus misericors sit, coronat in miserationibus, et vltra condignum; et quum sit iustus, seruata aequalitate, et iuxta demeritum punit.

Ad tertiam respondemus: quod minimis peccatis transgreditur primum, maximumque praeeptum transgressione minima, et leuis non autem graui, et mortifera. Quemadmodum enim non semper summum bonum diligimus charitate adeo flagranti, vt nostrorum peccatorum labes abstergatur; ita non semper fluxa bona amamus tam vehementi cupiditate, vt penitus amittamus iustitiam.

Ad vltimam dicendum: quod qui venialiter peccat, finem amoris sui in re creata constituit, huicque vere adhaeret; ira tamen, vt ab amore boni increati nequaquam diuellatur: hoc enim est peccati mortalis a veniali discrimen, quod per illud consensu, et delectatione adeo rei creatae haeremus, vt hanc summo bono praepionamus; per istud vero languida quadam dilectione flectimur in bona creata, quin ab increato bono penitus recedamus.

CA-

(15) Epist. ad Seleuc. nunc cclxv.

CAPVT VII.

Quaedam resoluit, quae pro pleniori peccatorum notitia faciunt.

Horum primum esto: quomodo peccata in grauitate differant? Nam hoc multis resoluti a nostris solet. Itaque putant nonnulli, differre illa quidem per ordinem ad obiecta, alii per ordinem ad virtutes quibus opponuntur, alii denique per ordinem ad diuersas regulas legis incommutabilis. Quae posterior opinio haud pugnat cum praecedentibus: virtus enim est quidquid illius legis acquiritur, ac rationi conformatur; et in ipsa lege diuersae extant regulae, vt peruium est.

Atque duarum priorum opinionum nobis auctor S. Thomas est, cuius sunt haec argumenta. Primum: (1) peccatorum grauitas ex eo proportionaliter differre debet, ex quo vna corporis aegritudo altera grauior est; sed tanto grauior est aegritudo, quanto deordinatio est in altiori principio: vt enim S. Doctor scribit: »aegritudo, quae »prouenit in corpore humano ex corde, quod est principium vitae, »vel ex aliquo, quod appropinquit cordi, periculosior est:« ergo et peccatum, quod circa nobilius principium vitae moralis inordinate se habet, grauius erit: at obiectum actus humani, quum simul habeat rationem finis, principium actus moralis est: quanto igitur contra nobilius obiectum agitur, tanto et grauius est peccatum. Tamersi accidat quandoque peccatum ex sua specie, et obiecto grauius, ex imperfectione, actusque indeliberatione, vel alia qualibet circumstantia esse leuius; sic detractio, et furtum in materia leui.

Secundum argumentum: (2) peccatum, quod principaliter, et directe opponitur virtuti praestantiori, aliis grauius est: nam peccatum huiusmodi opponitur quoque obiecto nobiliori, a quo virtus speciem, ac nobilitatem sumit; sed ab obiecto, a quo virtus accipit suam dignitatem, peccatum illi contrarium accipit suam grauitatem: vnde a Deo, a quo amor Dei accipit suam dignitatem, et praestantiam super actus omnium virtutum, odium Dei, quod est ei directe contrarium, grauitatem super omnia peccata accipit: Tom. III. Qq quam-

(1) Prim. Sec. quae t. lxxxiii. art. 3.

(2) Ibid. art. iv. in corp.

quam ob rem, concludit S. Thomas, »oportet, quod maximae virtuti directe contrarietur maximum peccatum, quasi maxime ab eodem distans in eodem genere.«

Vt tamen peccatum ex oppositione cum virtute praestantissima grauissimum euadat, debet eidem directe opponi secundum obiectum, et actum eius primarium. Quare odium proximi, quoniam non contrariatur charitati, vt in obiectum primarium tendit, sed vt fertur in secundarium, non est peccatum grauissimum, neque grauius infidelitate, vel desperatione; quamuis charitas fide, et spe praestantior sit.

At, etiamsi peccatum inferiori virtuti sit oppositum, si tamen oppositionem quoque cum superiore virtute habeat, peccatum, quod maiori virtuti opponitur, superare poterit. Quapropter adulterium grauius peccatum est quam furtum; quoniam licet castitas, cui adulterium opponitur, sit virtus inferior iustitia, cui opponitur furtum, tamen in adulterio simul cum oppositione ad castitatem clauditur oppositio ad iustitiam.

Similiter, quamuis veniale peccatum nobiliori virtuti opponatur, haud erit grauius censendum peccato lethali, virtuti minus nobili opposito. Quia, quum S. Thomas comparat peccata inter se, docetque ea esse maiora, quae nobiliori virtuti opponuntur, loquitur, posito quod eodem modo procedant: quum autem peccatum mortale, et veniale diuerso modo procedant; etenim mortale ponit inordinationem circa finem, veniale vero solum circa media; quamuis peccatum veniale contrarietur nobiliori virtuti, non ideo erit grauius mortali.

Dubium secundum esto: Quenam sit peccatorum recta diuisio. Quod sic resoluius: quum omne peccatum voluntarium sit, aliud est voluntarium originaliter, hoc est voluntate primi parentis, qui communem hominum naturam transgressione sua vitiauit; et hoc peccatum est originale: aliud est voluntarium actualiter, id est, propria, et expressa cuiusque hominis voluntate; et hoc appellamus peccatum actuale.

Istud autem diuidi solet aut ratione maioris, vel minoris nequitiae, aut ratione termini, vel obiecti; aut ratione impellentis causae; aut ratione affectionis, quam imprimis animo. Spectata itaque grauitate et nequitia, aliud est peccatum veniale, aliud mortales quorum primo, vt saepe diximus, conuertitur animus ad creatu-

ras

ras absque totali a Deo auersione, et absque eo, quod summum bonum postponatur bono mutabili; vt verbum otiosum, officiosum mendacium, aliaque his similia: altero violatur lex dilectionis, Deus contemnitur, et commutabile bonum ipsi praefertur; vt ebrietas, fornicatio, homicidium.

Ratione vero obiecti aliud est peccatum, quod homo aduersum Deum immediate committit, vt haeresis, idololatria, blasphemia; aliud, quod committit contra seipsum, vt intemperantia, et aliqua luxuriae species; aliud quod committit aduersus proximum, vt detractio, furtum, cert.

Deinde ratione causae impellentis alia sunt peccata ignorantiae, alia infirmitatis, alia malitiae. Vel enim peccamus ob vincibilem ignorantiam, vel ob lucram concupiscentiae, cui libere succumbimus, vel ob malitiam, qua in rebus etiam turpissimis bonum aliquod aptum, et congruum apprehendimus. Quae manifesta ex se ipsis sunt.

Sunt quoque peccatorum causae facultates animae, et sensuum: vnde peccata diuidi solent in spiritualia, et carnalia; quorum illa internis potentiis patrantur, vt superbia, et inuidia; haec vero sensuum illecebris, et ministerio, vt gula, et luxuria. Tandem ratione affectionis animorum aliud est peccatum habituale, ita vocatum ob maculam, et reatum animae inhaerentem; aliud est vitium, siue peccandi habitus permanens, deleta etiam illa macula.

Dubium tertium erit: Quidnam sit, et an detur peccatum philosophicum. Hoc vocarunt actum humanum rectae rationi disconuenientem, absque eo quod sit legis transgressio. Deriuatum autem fuit huius peccati commentum ab illa quorundam Scholasticorum opinione, quod possit Deus inuincibiliter ignorari. Si enim quis Deum inuincibiliter ignoraret, atque sic ignorans, patreret homicidium, aut aliud crimen huiusmodi, naturae lumini repugnans, illud peccatum cum Dei ignoratione coniunctum rectae rationi aduersaretur, et non foret legis diuinae transgressio, quoniam non posset percipere peccator Deum esse, atque ipsius Dei aeternam legem, cuius participatio quaedam est lumen rationis.

Verum fictitium esse hocce peccatum ex eo praesertim demonstratur, quod Alexander VIII. an. 1690. tanquam scandalosam, reuerentiam, erroneam, plarumque aurium offensiuam confixit sequentem adsertionem: »peccatum philosophicum, seu morale, est

actus humanus disconueniens naturae rationali, et rectae rationi; theologicum vero, et mortale, est transgressio libera diuinae legis. Philosophicum, quantum graue, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est graue peccatum, sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissoluens amicitiam Dei, neque aeterna poena dignum.

Deinde, peccatum illud commentitium esse declarat certa nobis et explorata sententia, scilicet, neminem esse, qui Deum ignoret inuincibiliter. Neque insuper concipi valet opus aliquod esse rectae rationi consentaneum, nisi etiam percipiatur, rationem ipsam a summa veritate, quae Deus est, non deflectere; quod si eueniat, ipsa summa veritas latere omnino non potest.

Atqui hoc peccatum hypothetice saltem posse propugnari, extiterit Theologi, qui contenderent. Aiebant autem primo loco, huiusmodi peccati nomenclaturam ab ipso Praeceptore Angelico fuisse traditam, vbi ait: (3) »a Theologis consideratur peccatum praecipue secundum quod est offensa contra Deum: a Philosopho mortali secundum quod contrariatur rationi:« ergo peccatum philosophicum illud est, quod si daretur, fieret contra rectam rationem cum inuincibili Dei ignorantia; proindeque et diuinae legis illud prohibentis.

Addebant: in eo, qui laboraret inuincibili Dei ignorantia, peccatum rectum ordinem peruertens, vt homicidium, vel adulterium, futurum Dei offensam; quia Deus non tantum creaturae rationalis est conditor, sed et vindex; quamuis contra illum perpetratum non agnoscat; quod sane necessarium non est, quum etiam homines inter optimo cuique peccata displiceant, non contra se modo, verum etiam contra alios commissa.

Demum opponebant: peccatum huiusmodi neque mortale foret, neque gratiam sanctificantem excluderet, neque hominem poenis aeternis subliceret: etenim S. Thomas docet: (4) quod »si posset esse conuersio ad bonum commutabile sine auersione a Deo (quod sane contingeret si inuincibiliter Deus ignoraretur) quamuis esset inordinata, non esset peccatum mortale.«

Sed quid roboris his argumentis insit videamus. Primum itaque eo tantum verum esset, quod dabilis foret hypothesis perceptibilis, et sese minime euertens. At hanc quis videt? Ex verbis enim S.

Tho.

(3) Prim. Sec. quaest. lxxxii. art. 6. (4) Sec. Sec. quaest. xx. art. 3.

Thomae laudatis non nisi stultissime quis eam adstrueret. »Consideratur peccatum a Philosopho, vt aduersatur rationi; a Theologo, vt est Dei offensa.« Verum hoc certe est, et a S. Thoma dictum: sed quanam est consequutio inde ducta? ergo potest excogitari peccatum repugnans rectae rationi, quod non sit Dei offensa? Neque enim admittet cordatus quisquis rationem rectam, quae non sit cum participatione legis aeternae; atque cum hac participatione aeternae legis posse dari inuincibilem Dei ignorantiam.

Secundum absdubio falsum est: scilicet, quod illud peccatum esset Dei offensa. Non est enim offensa Dei, vbi non est diuinae legis transgressio; haec vero neutiquam esset, quoniam inuincibiliter lex ignoraretur. Admittere autem peccatum, quod Dei offensa non sit, nec item libera diuinae legis transgressio, temerarium, et erroneum iudicamus.

Nec verius censendum, quod tertio loco fuit obiectum; siquidem illud peccatum, dummodo esset in materia graui, mortale foret; nam dissolueret Dei amicitiam, atque poenam promeretur aeternam, vt ex damnata propositione liquet. Quod et S. Thomas adductis verbis docet. Ibi enim probat S. Doctor desperationem esse quidem maximum, grauissimumque peccatum, quoniam pugnat cum virtute theologica, cuius obiectum est Deus; proindeque importat auersionem ab ipso Deo, in qua potissima peccati ratio posita est.

Addit tamen S. Thomas, desperationem non esse peccatum adeo graue, vt est infidelitas, vel Dei odium, »quia infidelitas, et odium Dei sunt contra Deum secundum quod in se est; desperatio autem secundum quod eius bonum participatur a nobis.« Ergo iuxta S. Thomam sat est ad mortale peccatum, quod sit auersio a Deo, in quantum a nobis participatur: atqui peccatum philosophicum esset auersio a recta ratione, quae est legis aeternae participatio, proptereaque esset auersio a Deo, in quantum a nobis participatur: foret igitur aeterna poena dignum, atque mortiferum.

Quartum dubium sit: Num hominum aliquis sui compos ignorantia iuris naturae, inuincibili quidem, laborare queat? An etiam ignorantia huiusmodi a peccato excuset? Atque primum impossibile vndeque esse Augustini auctoritas docet. Scribit enim: (5) »nullus est, qui faciat iniuriam alteri, nisi qui sibi fieri nolit: ete-

nim

(5) In Psalm. cxvii.

„nim in hoc transgreditur naturae legem, quam non sintur igno-
rare, dum id facit, quod non vult pati.“

Deinde demonstrat idipsum ratio ex Apostolo, et Augustino ipso deprompta; videlicet: tametsi per originis peccatum ignorantia; et difficultas in singulos Adae posteros promanarit, nihilominus etiam gentes nullis legalibus praeceptis imbutae „ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, et inter se inuicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus,“ vt Apostolus ait ad Rom. ii. : ideoque nulla est anima, quantumuis peruersa, „quae tamen ratiocinari potest, in cuius conscientia non loquatur Deus;“ vt ex Paulli verbis infert Augustinus. (6) At illa ratiocinandi vis, intima illa Supremi Numinis ad singulorum conscientiam alloquutio, testimonium illud animi, ac propria vnus cuiusque cognitio, nihil sunt aliud, quam diuini luminis irradiatio, seu naturae lex: igitur hanc legem ignorare inuincibiliter non possunt, qui valent ratiocinari, ac peccandi libertate, intimaque conscientia praediti sunt.

Atque impossibile huius legis ignorationem opinamur, quod attinet ad vniuersalia eiusdem principia; et inde proxime ductas consequutiones; cuiusmodi sunt: „quod tibi non vis, alteri non feceris: diligendus est Deus; parentes honorandi sunt,“ cetera. Non ita quoad consequutiones, quae remore ducuntur; quae videlicet, non nisi difficulter ex illis principiis deducuntur, vti sunt complura ad legitimos contractus pertinentia.

Quam quidem opinionem communis S. Thomae discipulorum sensus non docet. Sed potissimum in eam descendimus hac apertissima ratione ducti: quod conclusiones iuris naturae remotiores deducuntur ex principiis longiori, implexoque discursu, quem rudes quamplurimi, etiam ordinariis gratiae adiumentis non desituti, nequam efformare valent; quemadmodum in multis ad vsuram, et matrimonii impedimenta spectantibus euenire solet.

E contrario alii Theologi, quos inter Genetus (7) opinantur. Argumentatur enim: Ambrosius apertis verbis affirmat: (8) „ignorantia iuris naturalis in omnibus adultis damnabilis est.“ Augustinus: (9) „ignorantia neminem sic excusat, vt sempiterno igne non ardeat.“

S.

(6) Lib. ii. Serm. Dom. in Monte. cap. 9

(7) Tract. i. Mor. cap. 2.

(8) In C. Turbatur, dist. 1.

(9) De grat. et lib. arb. cap. 3.

S. Thomas quoque scribit: (10) „quod agitur contra legem, semper est malum, nec excusatur per hoc, quod est secundum conscientiam.“ Denique Gerson ait: (11) „concors est sententia nullam in iis, quae legis diuinae sunt, cadere ignorantiam inuincibilem.“

His accedit ratio: quia, vt ignorantia reputanda sit inuincibilis, requiritur, quod superari nequeat viribus naturae, vel gratiae: ergo quamuis darentur aliqui tali ignorantia laborantes, vt lumine naturae non possent illam dispellere, tamen nemo mortalium est, qui id nequeat superna suffultus illustratione.

Ira Theologi nobis oppositi arguunt: eorum nihilominus argumenta non videntur admodum valida. Omnia etenim laudata Patrum dicta intelligi debent de iure naturae, quantum ad vniuersalia principia, proximasque conclusiones spectato, ac quoad ignorantiam homini propria culpa, ac negligentia incidentem.

Praeterea, vt de singulis loquamur, Ambrosius hoc tantum ibi docuit, quomodo cauere debeamus proditores, ne per eos plurimi fluctuent; nam, ait, „licet Petrus esset firmus suis meritis, perturbatur tamen criminibus proditoris.“ Desideratur itaque eo loco quod de ignorantia addiderunt Canonum Collectores: etsi et hi loqui videantur de iure naturae primario, et de honore dominis exhibendo.

Augustinus deinde tantum docet, eorum ignorantiam, qui non crediderunt in Christum, nequaquam ipsis infidelibus praestitutam, vt non ardeant igne sempiterno; non quia non crediderunt, id enim ipsis non imputatur ad culpam, dummodo nescire noluerint; sed quia legem naturae inscriptam cordibus suis libere transgressi sunt: mitius tamen ardebunt, quoniam fidelium peccata grauiora sunt ob fidei, et vocationis beneficium.

S. Thomas disputans, an omnia praecepta moralia ad naturalem legem pertineant, communem sententiam his verbis illustrat: (12) „quaedam enim sunt in humanis actibus adeo explicita, quod statim cum modica consideratione possunt approbari, vel reprobari: pet illa communia, et prima principia; quaedam vero sunt, ad quorum iudicium requiritur multa consideratio diuersarum circumstantiarum, quas considerare diligenter non est cuiuslibet, sed sapient-

(10) Quodlib. viii. art. 13.

(11) De vita spirit. lect. 4.

(12) Prim. Sec. quaest. c. art. 1.

»pientum; sicut considerare particulares conclusiones scientiarum
»non pertinet ad omnes, sed ad solos Philosophos: quaedam vero
»sunt, ad quae diiudicanda indiget homo adiuuari per instructio-
»nem diuinam, sicut est circa credenda.

»Sic igitur patet, quod quum moralia praecepta sint de his,
»quae pertinent ad bonos mores, haec autem sunt, quae rationi
»conueniunt; omne autem rationis humanae iudicium a naturali
»ratione deriuatur; necesse est, quod omnia praecepta moralia per-
»tineant ad legem naturae, sed diuersimode. Quenam enim sunt,
»quae statim per se ratio naturalis cuiuslibet hominis diiudicat es-
»se facienda, vel non facienda; sicut *honora patrem tuum, et*
»*matrem tuam, et, non occides, non furtum facies*, et huiusmodi
»sunt absolute de lege naturae. Quedam vero sunt, quae subti-
»liori consideratione rationis a sapientibus iudicantur esse obseruan-
»da; et ista sic sunt de lege naturae, vt tamen indigeant discipli-
»na, qua minores a sapientioribus instruantur; sicut illud, *coram*
»*cano capite consurge.* ceter. Haec S. Thomas. Si ergo nequeat
»rudis homo sapientum instrui disciplina, eamque requirere, et ad-
»pisci non negligat, quis ambigit eius ignorationem inuincibilem esse
iuxta Doctorem Angelicum?

Gerson tandem in laudato libro, post ea verba, »concors est sen-
»tentia, nullam in his, quae legis diuinae sunt, cadere ignorantiam
»inuincibilem, « statim profert hanc suae adsertionis rationem: »quo-
»niam facienti quod in se est, Deus semper assistit, paratus illus-
»trare mentem, quantum oportebit ad salutem, et erroris euitatio-
»nem. « In illorum itaque sententia, qui propugnant, dari infideles
»omni gratiae lumine destitutos, et falsa est allata ratio, et praee-
»cedens adsertio. Quamquam certum vndequaue sit; infideles illos
»damnari, non propter id, quod ignorant inuincibiliter, sed propter
»id, quod libera voluntate committunt, aut dignoscere negligunt:
»enim si aliqui sunt ob originale peccatum negatiue, vt dicitur, re-
»probati, iustoque iudicio derelicti, nihil eis imputari potest ad cul-
»pam, praeter originariam noxam, nisi quod libera voluntate pa-
»rrauerint.

Si tamen quis in peccatorum profundum demersus talem men-
»tis caliginem contrahat, vt omnino ignoret quod tenetur scire, is
»laborabit ignorantia aliquo vero sensu inuincibili: quia vero eiusmodi
»ignorantia poena peccati est, non quidem originalis, sed actualis,
»nul-

nullam excusationem habebit eorum peccatorum, quae aut com-
»mittit indifferentia iudicii, et cum optione malorum, aut a se com-
»mittenda praetulerat.

Ex his autem quaecumque aduersantia argumenta manent solu-
»ta; adeo vt hic eadem subnectere superuacaneum sit.

¶ Iam vero, si ignorantia haec admittatur in aliquibus, a pecca-
»to excusare, quod secundo loco firmabamus, constat primo ex
»damnata ab Alexandro VIII. positione, quae haec est: »tametsi
»detur ignorantia inuincibilis iuris naturalis, haec in statu natu-
»rae lapsae operantem ex ipsa non excusat a peccato formali. «
»Huc quoque spectant proscripti articuli Baii negantis necessarium
»esse ad imputationem peccati, quod sit voluntarium.

¶ Constat deinde ex Augustino, qui nedum constanter affirmat,
»nullum dari absque propria voluntate actuale peccatum, sed etiam
»hanc de ignorantia quaestionem aperte definit, dicens: (13) »non
»tibi deputatur ad poenam quod inuitus ignoras, sed quod negli-
»gis quacere quod ignoras. «

¶ Constat rursus demonstrando aduersarios in persecutando Au-
»gustini mentem, alucinatos prorsus esse. Siquidem affirmantibus
»Pelagianis nullum hominem nasci obnoxium originis peccato; hinc-
»que concupiscentiam, atque ignorantiam spectare ad naturam ins-
»tituti hominis, non vero esse poenam damnati, vt Augustinus lo-
»quitur, (14) contendit S. Doctor, et concupiscentiam, et ignoran-
»tiam malam esse, et posse dici peccatum, in quantum peccato in-
»ductae sunt, atque ad peccatum trahunt vrentes libero arbitrio.
»Ceterum, inquit, neminem ob ignorantiam illam damnari, nisi
»propria negligentia tenebras sibi arcessat. Qui vero haec docet, ne-
»que adfirmat ignorantiam inuincibilem esse actuale peccatum, ne-
»que opus ex ea patratum deberi ad culpam imputari. Perperam igitur
»contra firmissimam Augustini auctoritatem aduersarii obstrepunt.

Nec desunt in huius veritatis confirmationem rationes plurimae.
»Prima est: quod poena consequens originale peccatum, nisi acce-
»dat liberi arbitrii consensus, nocere nequeat; remaneatque etiam
»in renatis, in quibus originariae labis nihil remanet.

»Secunda: quod nullum est actuale peccatum, nisi voluntarium
»sit. Tertia: quod si ad imputationem peccati sufficeret ignorantiam
»contrahi ob Adami culpam, peccatum esset dementia ipsa, furor,
»Tom. III. Rr ac

(13) Lib. III. de lib. arb. cap. 19. (14) Cap. XI. de dono perseu.

ac phraenesis, quibus in poenam primi peccati complures subiecti sunt.

Quae vero contra veritatem istam haeretici homines reponunt? Aiunt: definitum fuisse in Synodo Palaestina, »obliuionem, et ignorantiam subiaccere peccato.« Pergunt, vt demonstrant Augustinum hocce adsertum variis in locis expressisse: potissimum (15) vbi ait: »inexcusabilis est omnis peccator, vel vitio originis, vel additamento propriae voluntatis, siue qui nouit, siue qui ignorat.« Cuius rei proferens causam subiungit: quoniam »in iis, qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est; in his vero, qui non potuerunt, poena peccati.« Saepissime etiam, addunt, appellantur ab Augustino peccata, quae per ignorantiam etiam inuincibilem perpetrantur. (16) Pluribus quoque S. Doctor demonstrat, omnem ignorantiam esse damnabilem. (17) Et in libris Confessionum (18) plura desunt peccata infantiae, »quae nec mos reprehendi, nec ratio sinebat.« Tandem adducunt Hieronymum, qui demonstrat (19) ex Scripturis, omnem errorem, omnemque ignorantiam, peccatum esse.

Sed ad haec non erit valde operosum respondere. Et quidem Palaestina Synodus proscribens septimum Caelestii Capitulum; nempe, »obliuionem, et ignorantiam non subiaccere peccato;« duplex Pelagianorum paradoxon damnat: vnum, quod ignorantia non subiaceret originali peccato, sed est naturae conditio; eo quod secundum necessitatem, non secundum voluntatem eueniat: alterum, quod ignorantia, siue iuris sit, siue facti, possit quandoque perfecta iustitia appellari.

Relicti autem Synodi Palaestinae definitione duplex illud adsertum Augustinus in libro de gestis Pelagii testis est. (20) Ibi enim ad Caelestium reuincendum, et eius damnationem comprobendam haec verba Davidis profert: »delicta iuuentutis meae, et ignorantias meas ne memineris;« et sacrificia memorat, quae pro ignorantiae peccatis in Levitico praecipuntur. Haec vero de ignorantia iuris naturae intelligi nequeunt. Perperam itaque ad hanc ignorantiam Caelestii Capituli damnatio detorquetur.

Quae autem Augustini mens in his, quae ex eius scriptis Ad-

(15) Epist. nunc exemi. ad Sixtum.

(16) Lib. iii. de lib. arb. cap. 19.

(17) Lib. iiii. adu. Iulian. cap. 16.

(18) Lib. i. cap. 7.

(19) Lib. i. cont. Pelagianos.

(20) Cap. xviii. num. 42.

uersarii congerunt? In Epistola ad Sixtum affert primum verba Ioan. xv: »si non venissem, et eis loquutus non fuisset, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo.« Ex quo subinfert, nequam ad culpam imputari infidelitatis peccatum iis, qui Christi euangelium non audierunt.

Quaestionem deinde instituit, num excusabiles sint, qui non audierunt; ac respondet, esse quidem excusabiles in eo, quod non crediderunt; at non esse excusabiles ob alia peccata. Enim vero vel damnantur ob originale peccatum, quod iusto quidem Dei iudicio illis imputatur; ideoque non admittit de hoc peccato excusationem Deus; vel damnantur propter peccata propria, seu personalia; de quibus sane nullam excusationem habent, vel ii, qui legem naturae frangunt, nec euangelium audierunt, vel ii, qui audierunt, et tamen voluntate propria in infidelitate permanserunt.

Quid autem si Augustinus peccata appellat, quae per ignorantiam inuincibilem perpetrantur? Peccatum ibi dicit, quod peccato factum est, »sicut linguam dicimus non solum membrum, »quod mouemus in ore, dum loquimur, sed etiam illud, quod huius membri motum consequitur, id est, formam, tenoremque verborum,« ait ipse Augustinus. (21) Quo quidem sensu et concupiscentia dicitur peccatum, quoniam ex peccato est, et ad peccatum inclinatur.

At contra Iulianum disputans Augustinus, (22) demonstrat concupiscentiam, et ignorantiam esse intrinsece malas, vt subinferat peccati originalis existentiam, atque diuinae gratiae necessitatem. Itaque haeretico opponenti, cur hoc malo non caret, qui baptizatur, reponit: (23) »horum malorum omnis reatus sacro fonte diluitur. Remittuntur ergo in renascentibus, minuuntur in proficientibus. Ignorantia minuitur veritate magis, magisque lucente; concupiscentia minuitur charitate magis, magisque feruente.« Quibus sane concupiscentiam, et ignorantiam malas esse Augustinus pronuntiat, sed in baptizatis virique malo non assentientibus, a peccati reatu sciungit, probans gratiae necessitatem, ex quo ad lucem illac remaneant.

De sola autem vincibili ignorantia affirmat culpandam esse, apertis verbis dicens: (24) »quia id homo nescit negligentia sua,

Ss 2

»quod

(21) Lib. iiii. de lib. arb. cap. 19.

(22) Lib. iiii.

(23) Cap. xvi.

(24) De nat. et grat. cap. 17.

quod adhibita diligentia scire debuisset; dum tamen omnia potius disputet, quam vt oret, et dicat, da mihi intellectum, vt discam mandata tua.

Demum, in libro Confessionum peccata vocat infantiae opera, quatenus reuera naturali legi, ac rationis lumini repugnant; atque originis miserrimae consecraria sunt, cuius meminit Dauid Psal. l. dicens: »in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea.« Ceterum peccata eiusmodi imputari posse ad culpam negat: adeo vt nullam illa reprehensionem, atque accusationem promeruerint, quatenus a puerulo absque vsu rationis operante facta, licet reprehendenda quidem in se inspecta fuerint.

Hieronymum autem quam callide haeretici interpretantur! Demonstrat ille quidem aduersus Pelagianos plura peccata a nobis per ignorantiam committi, proindeque malum hoc esse nobis vitioio origine insitum; quod sine Reparatoris gratia haud possit vitari. Hoc vt praestet per Scripturas discurrens, praeprius probat, dari peccata ignorantiae, ductus testimonio cap. v. Leuitici, vbi praecipitur offerendum esse arietem pro anima, quae per ignorantiam aliquid immundum tetigerit, et legis caeremonias praecuaricata fuerit; cap. xxi. Exodi, vbi mulctatur ex illo, qui per ignorantiam absque voluntate, et insidiis aliquem occiderit; et i. Regum cap. xiii. vbi Ionathas a Patre damnatur, quod paullulum mellis in summitate virgae gestauerit, etiamsi paternum mandatum, ac iuramentum nesciret. Probat idipsum ex aliis locis: inde concludens aptissime, et in vniuersum, ignorantiae malum, vt comonstret in nobis procliuatatem ad vitia, atque supernorum auxiliorum necessitatem.

CAPVT VIII.

De altero hominis officio, cui virtutis nomen datur, disputat. Quid illud sit; quotuplex etiam resoluit.

Est virtus amoris ordo, quo seruato, vel Deo fruimur, vel vtimur creaturis.

Virtutes omnes, vel ad tres Theologales, vel ad quatuor Cardinales reducuntur.

Ideam virtutis prima propositione expressam exhibet Augustinus his verbis: (1) »vnde mihi videtur, quod definitio breuis, et vera virtutis, ordo est amoris.« Et alio loco: (2) »nihil omnino esse virtutem affirmauerim, nisi summum amorem Dei.« Quam, si communire necesse est, ductis ex Augustino ipso argumentis id facimus. Primum argumentum: non aliud certe virtus est, nisi recta, et conueniens ratio viuendi. Scribit enim Augustinus: (3) »ars ipsa vere, recteque viuendi virtus a veteribus definita est; vnde ab eo, quod a Graecis virtus dicitur, nomen artis Latinos traduxisse putauerunt.« At non viuatur recte, nisi ordine charitatis seruato, bono summo fruamur, bonisque vramur commutabilibus: ergo in hoc quod est frui, et vti, amoris ordine seruato, virtutis natura sira est.

II: auersio ab incommutabili bono ad bona commutabilia virtutum est; contra vero conuersio a bonis commutabilibus ad incommutabile bonum virtus est: sed auertimur a summo bono, quotiescumque Deo vtimur ad fruendum creaturis, et a creaturis auertimur, dum iisdem vtimur ad fruendum Deo: igitur in hoc virtutem consistere nouimus. Dicit enim Augustinus: (4) »proinde rationalis creatura, siue in Angelico spiritu, siue in anima humana, ita facta est, vt sibi ipsa bonum, quo beata fiat, esse non possit, sed mirabilitas eius, si conuertatur ad incommutabile bonum, fiat beata, vnde si auertamur misera est; auersio eius virtutum est, conuersio eius virtus est.«

Sunt

(1) Lib. xv. de Ciuit. Dei, cap. 22.

(3) Lib. iiii. de Ciuit. Dei, cap. 22.

(2) De morib. Eccl. Cath. cap. 15.

(4) Epist. cxi. ad Honorat.

Sunt his similia, quae diuersis in locis tradidit Augustinus: ex quibus Theologi hanc definitionem aptarunt: »virtus et bona qualitas mentis, qua recte viuatur, et qua nullus male vitur, quam »Deus in nobis sine nobis operatur.« Quod enim virtus sit bona qualitas mentis, desumptum est ex libris ad Iulianum: (5) quod virtute recte viuatur, et nullus ea male vratur ex libris de libero arbitrio: (6) quod virtutem Deus in nobis sine nobis operetur ex Epistolis desumptum est. (7) Item et ex Concionibus. (8)

Nec facit contra huius definitionis conuenientiam, quod aliqui interdum male virtutibus vrantur: vt quum de ipsis male sentiunt, vel superbiunt. Nam, vt S. Thomas respondet: (9) »virtute potest aliquis male vt tanquam obiecto; puta quum male sentit de »virtute, quum odit eam, vel superbit de ea; non autem tanquam »principio vsus; ita scilicet, quod malus sit actus virtutis.« Praeiuerat autem Thomae Augustinus scribens: (10) »ideo virtute nemo male vitur, quia actus virtutis est bonus vsus istorum, quibus etiam non bene vti possumus. Nemo autem bene vtendo male vitur.« Ex quo habetur eleemosynam factam ob vanam gloriam non habere pro principio virtutem misericordiae.

Neque rursus facit, quod Augustinus dicat: (11) »qui fecit te sine te, non te iustificat sine te;« quod euincere videtur, virtutem, etiam infusam, non operari Deum in nobis sine nobis. Si quidem, vt S. Thomas respondet: (12) »virtus infusa causatur in nobis a Deo sine nobis agentibus, non tamen sine nobis consentientibus. Et sic est intelligendum quod dicitur; quam Deus in nobis sine nobis operatur. Quae vero per nos aguntur, Deus in nobis causat non sine nobis agentibus; ipse enim operatur in »omni voluntate, et natura.« Hinc in forma hoc pacto Augustini dictum exponendum est: sine te cooperante ad iustificationem, esto; sine te eam agente, nego.

Quod autem virtutes omnes, vel ad quatuor Cardinales, vel ad tres Theologales reducantur, quod posteriore adseritione firmatum est, hoc pacto demonstratur: Virtus, vel immediate fertur in finem, quo frui debemus, vel in media, quibus vtendum est.

Quod

(5) Lib. III. cap. 8.

(6) Lib. II. cap. 19.

(7) Epist. modo exort. ad Sixt. c. 2.

(8) Concione xxvi. in Psal. 118.

(9) Prim. Sec. q. lv. art. 4. ad quint.

(10) Lib. II. de lib. a. b. cap. 19.

(11) Sem. de verb. Dom. nunc 169.

(12) Laudato loco ad sextum.

Quod si virtus immediate in finem fertur, reduci debet ad vnam ex tribus Theologalibus; si vero in media, ad vnam ex quatuor Cardinalibus. In Deum enim immediate tendimus, vel cognitione bonorum supernaturalium, vel cordis motione, ac desiderio, vel vnione amoris: quorum primum praestat fides, alterum spes, tertium charitas; quae ideo euacuatis fide, ac spe, manet in patria: vnde Paulus in I. ad Corinth. ait: »charitas numquam excidit.«

Si vero virtus tendat in media, vel exercetur seligendo sagaciter media, quae ad finem conducunt ab iis, quae illius consequutionem impediunt, aut impedire possunt; et in hoc sita est virtus prudentiae; cuius partes sunt ex S. Thoma sollicitudo, vigilantia, memoria, intelligentia, docilitas, solertia, prouidentia, circumspectio, et cautio: vel exercetur virtus vniciuque suum tribuendo, Deo scilicet cultum, parentibus honorem, proximo quidquid ei aliquo titulo debetur, et id ad iustitiam pertinet; vel ad ipsius partes, nimirum religionem, poenitentiam, pietatem, humilitatem, obseruantiam, gratitudinem, vindicationem, veracitatem, amicitiam, et magnificentiam: vel exercetur virtus integrum se praebendo ei, quod amatur; atque haec est virtus temperantiae, sub qua veluti sub genere comprehenduntur abstinentia, castitas, sobrietas, pudicitia: vel denique exercetur virtus aduersa omnia patienter tolerando; in quo sita est fortitudo, vel ad fortitudinem pertinentes, magnanimitas, patientia, persecerantia.

CAPVT IX.

Theologorum contra sentientium argumenta diluit.

Pugnans vero haec potissimum cum virtutis idea prima propositione capitis superioris data. Primum: si absque amoris ordine nulla daretur vera virtus, sequeretur inde, fidem non operari nisi per charitatem, atque ab amore sciunctam, non virtutem, sed vitium esse; quod damnatum est.

II: sequeretur quoque, charitatem solam actiones reddere christianas, et inter virtutum opera connumerandas; solam charitatem Deum honorare, ac solam remunerari; quod pariter proscripsum est.

III: rursus sequeretur, non esse sine amore virtutem spei; imo nec Religionis; quod et damnatum scimus.

IV:

IV: tandem sequeretur, timorem supplicii nec virtutem constituere, nec donum Dei esse, nec peccatum cohibere, saltem in corde; quod etiam damnatum est. Igitur virtutis idea eadem est, quam Lutherani primum, deinde Baius, et Quesnellus praeformarunt.

V: opinio eiusmodi virtutis naturam constituens in recto amoris ordine, aduersatur decretis Alexandri VIII. atque cum propositionibus ab ipso confixis anno 1690. cohaeret. Enim in septima, quae est huiusmodi: »omnis humana actio deliberata est Dei dilectio, vel mundi: si Dei, charitas Patris est: si mundi, concupiscentia carnis, id est mala,« proscribitur etiam eorum opinio, qui non virtutem, sed vitium esse contendunt, quidquid ex amore, et dilectione Dei non procedit.

In nona propositione, videlicet: »reuera peccat, qui odio habet peccatum mere ob eius turpitudinem, et disconuenientiam« cum natura rationali, sine vilo ad Deum offensum respectu, « damnata agnoscitur eorum opinio, qui aiunt absque dilectione peccatorum detestationem nequaquam habere decorem, atque honestatem virtutis. Idem de aliis propositionibus dicendum venit. (1) Istiusmodi enim propositiones illorum prauam continent doctrinam, qui negarunt virtutem esse christianam fidem, quae per dilectionem non operatur; deficere ipsam fidem amore deficiente; neque carere vitio, quod caret amore ipso: quae omnia vel maxime huic opinioni similia sunt.

His tamen in hunc modum valet fieri satis. Primum verum illud est, si hoc tantum concludat, dari scilicet plures virtutes, quae non sunt formaliter amor; at nulla virtus ab ordine amoris diuellitur; seu nulla virtute recte vitium nisi ordinate amando: fieri enim non potest vt sine aliquo affectu, aut credamus, aut speremus, aut timeamus; quum semper primus voluntatis motus amor sit. Quare plures virtutum supernaturalium habitus dantur absque charitate; aut nulla virtus in suos actus absque vitio penitus erumpit, nisi rectus aliquis amor voluntatem moueat, ac trahat. Sed necesse non est, vt amor huiusmodi sit habitualis iustificans; alioquin numquam peccator posset credere, aut sperare, aut saluari timore conculi. Ergo sat est si fuerit actualis aliqua boni cupiditas, sed renens ordinem; id est, non directa ad fruendum bonis commutabilibus.

Ita-

(1) Scilicet xi. xii. et xiii.

Itaque iure meritoque omnes Quesnelli propositiones proscrip-tae sunt, quoniam adseruit: (2) »primam gratiam, quam Deus concedit peccatori, esse remissionem peccatorum.« Et etiam: (3) »amore Dei in corde peccatorum non amplius regnante, necesse esse« vt in eo carnalis regnet cupiditas, omnesque eius actiones corrumpat.« Ex quibus sequitur, nullum peccatorem virtutem exercere posse, antequam eidem peccata remittantur; quod impium, haereticum, atque blasphemum est. Atque haec doctrina quatuor prioribus obiectionibus aptari potest.

Nihilominus ad II. dicimus: non solam charitatem, sed quoque spem, timorem Domini, ceterasque virtutes facere actiones christianas, quum omnes habitus sint, ac bonae affectiones animi, propriarumque operationum principia: sed vt operationes huiusmodi veram virtutem sapiant, seu officio, ac sine rectae sint, atque mercedem promereantur, necesse est ad finem vltimum tendant, et auxiliium charitatis habeant; inchoatam quidem, actualem, si- ne qua nihil fieri posse, quod ad pietatem pertineat, veramque iustitiam, Augustini doctrina decretoria est. (4)

Ad III. respondemus, spem pariter cum merito futurae beatitudinis coniunctam sine charitate non esse, ex Augustino. (5) Verum id dictum esto sensu vero, ac catholico, quam longe a sensu Quesnelli dissito: etenim vt spei actus a virtute diuisus non sit, sat superque est si a recto voluntatis impulsu in bonum procedat: nemo quilibet sperat, quae non amat.

Ad IIII. dicendum: timorem non aliam, nisi amorem, agnos- cere causam: mala enim timemus, quoniam nos ab aliquo bono diuellunt: hinc aptissime S. Thomas: (6) »timor ex amore nascitur.« Itaque vel timemus, eo quod mundo amore haereamus, aut temporali vitae, fluxisque voluptatibus: vel timemus poenam sempiternam, quoniam timorem nobis ingerit vindex Dei iustitia? Horum primus timor mundanus est, proindeque vitiosus; secundus est timor seruilis, substantia quidem bonus, quum donum Dei sit, et a malo coerceat, et amori viam sternat; ceterum nondum virtutis perfectionem habet; non quidem ipsius timoris, sed timentis defectus: vel demum timemus ob culpae horrorem; et timor hic filialis ap-

Tom. III.

Ss

pel-

(2) Prop. xxviii.

(5) In Enchir. cap. 8.

(3) Prop. xlv.

(6) Secunda Sec. q. xviii. art. 3.

(4) De grat. Chr. cap. 26.

pellatur, propterea quod filiorum est timere patris offensam; estque timor rectus, castus, ac tandem virtutum loco reponendus; quandoquidem ex honesto amore, ordinataque charitate oritur.

Ad vltimum respondemus ex dictis: haud negare nos alios adesse virtutum habitus a charitate distinctos; cuiusmodi sunt fides, spes, timor, cetera. Neque vitis nos accensemus peccatorum detestationem ex eorundem turpitudine excitatam, aut bonum opus mercedis aeternae intuitu per actum, aut fidem, quae a charitate disiungitur; quae omnia illarum propositionum Adsertores propugnabant: profitemur nos e contrario omnia haec virtutum habitus esse, bona etiam in se considerata; contententes insuper, formam, ac perfectionem virtutis illa habere ab amore, seu charitate; non habituali illa quidem, sed actuali, vt saepius adnotauimus.

Itaque merito damnata est ab Alexandro VIII. septima ea propositio; quoniam multa opera deliberata recte fiunt absque charitate habituali, et sine inhabitantis Spiritus Sancti gratia: plurima etiam spectato officio, et secundum operis substantiam recta sunt; neque a noxia cupiditate proficiscuntur; tametsi virtutis laudem ex alio quouis capite minime promereantur, eo quod recto relationis ordine destituta sint.

Propositio vero nona, non ob allatam rationem tantum proscripta est, sed potissimum, quoniam peccatum philosophicum adstruere videretur; quod idem Pontifex damnat ibidem. Sed et falsa in hoc est, quod supponit peccati detestationem ob eius turpitudinem non ortum ducere ex amore honestatis; quem esse rectum, atque ad virtutem constituendam idoneum non denego, his tamen seruatis, quae de virtutis norma tradita sunt. Hinc quicumque intuitu coelestis beatitudinis operatur, amoris ordinem tenet; nam rectum sane est aeternam diligere beatitudinem.

Denique damnatae sunt aequo iure ceterae propositiones, cum doctrina Ecclesiae catholicae apertissime pugnant; vt vel ex sola earundem lectione intelligitur. Adstruunt enim illae, quod etiam sine charitate remaneant habitus fidei, aliarumque virtutum, ac istarum actus ex se vitio labefactentur. Quid vero doctrina a nobis iam iam exposita? Contrarium explicate firmat, testaturque.

LIBER VIII.

Qui de theologice virtutibus ex instituto pertractat.

CAPVT I.

Quid Fides sit; cuius insuper necessitatis ad salutem, resoluit.

Fides est sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.

Necessaria fuit semper fides Mediatoris ad salutem: explicita quidem Incarnationis, et Trinitatis in lege noua; non ita in veteri.

Definitionem fidei prima adsertione firmatam tradit Paullus ad Hebraeos scribens cap. xi. At Erasmus putat non definiri verbis illis fidem, sed laudari. Et ex Theologiae Tractatoribus sunt qui dicant, definitionem istam esse descriptiuam, minus etiam accuratam esse; vt Iueninus, (1) et L' Herminier. (2) Ac id probat auctor iste ex eo, quod Apostolus non explicat ibi fidei naturam per genus, et differentiam; quod fides non se extendat ad res sperandas tantum; nam fide credimus etiam infernum, quem timemus; quod fides non modo versatur circa ineuentia, sed et circa res euidentes; cuiusmodi sunt Dei existentia, et animorum immortalitas. Hinc existimant hi Theologi accuratius ab eisdem definiri fidem sic: "virtus diuinitus infusa, per quam intellectus firmiter assentitur his, quae a Deo reuelata sunt, propter ipsius reuelantis auctoritatem."

Verum quis istiusmodi sine stomacho audiet? Non tradidit Paullus definitionem suam ad Dialectices regulas verbo exactam; sed quod ad sensum attinet, longe Paullina definitio accuratior, ac sublimior videtur, ac sic illa scholasticorum. Quid si ab illo fides

Ss 2

subs.

(1) Tom. vi.

(2) Tom. viii.